

Zaak C-40/24 [Derterti] ⁱ**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie****Datum van indiening:**

23 januari 2024

Verwijzende rechter:

Corte suprema di cassazione (Italië)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

19 december 2023

Verzoekende partij:

GE

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Overlevering van de verzoekende partij door de Italiaanse autoriteiten aan Frankrijk in het kader van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel dat is uitgevaardigd met het oog op de uitvoering van een straf, hoewel zij in Frankrijk „in afwezigheid” is berecht, zonder in kennis te zijn gesteld van het proces en zonder het recht van professionele verdediging te hebben genoten, dat wil zeggen het recht om een raadsman aan te wijzen en zich door hem te laten bijstaan.

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Krachtens artikel 267 VWEU en artikel 105 van het Reglement voor de procesvoering van het Hof wordt met name gevraagd om uitlegging van artikel 6 VEU en artikel 4 bis van kaderbesluit 2002/584/JBZ, waarbij in het bijzonder wordt verwezen naar de rechten van verdediging van de verdachte in een strafprocedure die is gevoerd 'in zijn afwezigheid'.

ⁱ De naam van deze zaak is een fictieve naam. Het is niet de werkelijke naam van een van de partijen in de procedure.

Prejudiciële vragen

1) Dient artikel 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie aldus te worden uitgelegd dat het recht van de verdachte op professionele verdediging in een strafprocedure behoort tot de rechten die in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie van 7 december 2000 zijn verankerd en tot de grondrechten die worden gewaarborgd door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden zoals deze voortvloeien uit de constitutionele tradities die de lidstaten van de Europese Unie gemeen hebben, die dit Verdrag erkent als algemene Unierechtelijke beginselen en die op grond van kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten in acht moeten worden genomen?

2) Indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord, kan worden geoordeeld dat het recht van de verdachte op professionele verdediging in een strafprocedure niettemin in acht is genomen wanneer de veroordeling is uitgesproken ten aanzien van een verdachte die afwezig was en niet werd bijgestaan door een raadsman, noch van zijn eigen keuze, noch toegewezen door de rechter, maar deze verdachte na zijn overlevering gebruik kan maken van het recht op een nieuw proces waarbij de rechten van verdediging worden gewaarborgd?

3) Moet bijgevolg artikel 4 bis van kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad, dat is ingevoerd bij kaderbesluit 2009/299/JBZ van de Raad van 26 februari 2009, aldus worden uitgelegd dat de staat die om overlevering wordt verzocht de mogelijkheid heeft de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel dat is uitgevaardigd ter uitvoering van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf of maatregel te weigeren, indien de betrokkene niet in persoon is verschenen op het proces dat tot de beslissing heeft geleid, ook als aan de voorwaarden van artikel 4 bis, lid 1, onder d), is voldaan maar de betrokkene niet werd bijgestaan door een raadsman, die hetzij door hemzelf was aangewezen hetzij ambtshalve door de rechter was toegewezen?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Verdrag betreffende de Europese Unie (hierna: „VEU”); artikel 6.

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”); artikelen 47, 48, 52.

Richtlijn 2013/48/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2013 betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel en het recht om een derde op de hoogte te laten brengen vanaf de vrijheidsbeneming en om met derden en consulaire autoriteiten te communiceren tijdens de vrijheidsbeneming; overwegingen 4, 12, 19, 27, 54, artikelen 1, 2, 3, 8, 9.

Kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, gewijzigd bij kaderbesluit 2009/299/JBZ van de Raad van 26 februari 2009 (hierna: „kaderbesluit”); overweging 12, artikel 1, lid 3, artikel 4 bis, lid 1.

Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: „EVRM”): artikel 6, lid 3, onder c).

Arresten van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”) van 31 januari 2023, Gordi, C-158/21, ECLI:EU:C:2023:57, 26 februari 2013, Melloni, C-399/11, ECLI:EU:C:2013:107, 23 maart 2023, LU – PH, C- 514/21 en 515/21, ECLI:EU:C:2023:235, 10 augustus 2017, Zdziaszek, C-271/17, ECLI:EU:C:2017:629, 12 maart 2020, VW, C-659/18, ECLI:EU:C:2020:201.

Arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: „EHRM”) van 13 februari 2001, Krombach/Frankrijk, nr. 29731/96.

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Costituzione della Repubblica italiana (grondwet van de Italiaanse Republiek), artikel 24, lid 2: „Verdediging is een onschendbaar recht in elke fase en stand van de procedure.”

Legge 22 aprile 2005, n. 69, come modificata dal [decreto legislativo del] 2 febbraio 2021, n. 10 (wet nr. 69 van 22 april 2005, zoals gewijzigd bij wetsbesluit nr. 10 van 2 februari 2021) (hierna: „wet EAB”) - artikel 2: „De uitvoering van het Europees aanhoudingsbevel mag in geen geval leiden tot schending van de grondbeginselen van de constitutionele orde van de staat of van de onvervreembare rechten van de persoon die in de grondwet zijn erkend, van de grondrechten en de fundamentele rechtsbeginselen die zijn verankerd in artikel 6 [VEU] of van de grondrechten die worden gewaarborgd door het [...] Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden [(EVRM)][...]” Voorts bepaalt artikel 6, lid 1 bis, onder d), van deze wet dat wanneer een persoon wordt gezocht met het oog op de tenuitvoerlegging van een veroordeling die is uitgesproken na een proces dat „in zijn afwezigheid” heeft plaatsgevonden, overlevering niettemin toelaatbaar is indien de beslissing weliswaar niet in persoon aan de betrokkene is betekend, maar deze hem na de overlevering in de uitvaardigende lidstaat in persoon en onverwijld zal worden betekend en hij uitdrukkelijk zal worden geïnformeerd over het recht om zijn rechtspositie opnieuw en volledig ten gronde te laten beoordelen, met de mogelijkheid om nieuw bewijs over te leggen en een herziening van deze beslissing te verkrijgen, overeenkomstig de instrumenten die daartoe in het nationale recht van de verzoekende staat zijn vastgesteld.

Arresten van de Corte costituzionale (grondwettelijk hof, Italië): nr. 190 van 1970, nr. 55 van 1971, nr. 255 van 1974, nr. 172 van 1976, nr. 125 van 1979, nr. 188 van 1980, nr. 144 del 1995.

Arresten van de Suprema Corte di Cassazione (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Italië): arresten van de zesde kamer van 30 januari 2008, nr. 5400, Salkanovic, en van 7 mei 2020, nr. 14721, Spahiu.

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

- 1 Bij vonnis van 12 oktober 2017, dat uitvoerbaar is geworden, heeft de Tribunal judiciaire d’Auxerre (rechter in eerste aanleg Auxerre, Frankrijk) GE, een Albanees staatsburger, overeenkomstig de artikelen 379-2 en 379-6 van de Code de procédure pénale (wetboek van strafvordering) veroordeeld wegens strafbare feiten bestaande in de illegale invoer, verkoop en aankoop van verdovende middelen, in het kader van een strafprocedure die heeft plaatsgevonden in afwezigheid van de verdachte zonder raadsman. Op 6 september 2021 heeft de Franse Republiek met het oog op de uitvoering van de straf een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd ter overlevering van GE, die zich in Italië bevindt.
- 2 De Corte d’appello di Firenze (rechter in tweede aanleg, Italië) heeft verklaard dat aan de voorwaarden voor overlevering van de Albanese staatsburger GE aan de Franse Republiek is voldaan. In het aanhoudingsbevel was immers vermeld dat de veroordeelde naar Frans recht na zijn overlevering tegen het vonnis verzet kan doen, binnen een termijn van tien dagen te rekenen vanaf de betekening ervan. De Corte d’appello heeft aldus geoordeeld dat was voldaan aan het vereiste van artikel 6 wet EAB, dat overlevering toestaat wanneer de gezochte persoon weliswaar geen kennis heeft gekregen van de beslissing die is genomen na afloop van een proces dat in zijn afwezigheid heeft plaatsgevonden, maar hij deze informatie na zijn overlevering alsnog zal ontvangen en uitdrukkelijk zal worden geïnformeerd over het recht op een volledige heroverweging van zijn rechtspositie.
- 3 GE heeft het arrest van de Corte d’appello di Firenze aangevochten bij de Corte di cassazione, de verwijzende rechter.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 4 GE beroept zich op schending van artikel 2 van de wet EAB, omdat hij is berecht terwijl hij daarbij niet aanwezig was, zonder dat hij een dagvaarding had ontvangen om voor de rechter te verschijnen, zonder bijstand van een raadsman en op basis van een algemene tenlastelegging. Dit heeft geleid tot schending van het recht van professionele verdediging en het recht om te worden gehoord tijdens de bewijsvoering, hetgeen noodzakelijk is voor een eerlijk proces.
- 5 Op het argument van de Corte d’appello dat het vonnis dat in zijn afwezigheid is gewezen niettemin op verzoek van de veroordeelde kan worden herroepen nadat hij er kennis van heeft genomen, antwoordt GE dat de overlevering niet is gevraagd om een proces te voeren, maar om een veroordeling ten uitvoer te

leggen, waarvoor strengere waarborgen gelden. Op het argument van de Corte d'appello dat de mogelijkheid om zelf zijn verdediging te voeren de afwezigheid van een raadsman rechtvaardigt, antwoordt hij voorts dat daarvoor nog steeds de regelmatige dagvaarding van de verdachte en zijn aanwezigheid op het proces noodzakelijk zijn.

Korte uiteenzetting van de motivering van de prejudiciële verwijzing

- 6 In het verleden heeft de Corte di Cassazione in vele soortgelijke gevallen geoordeeld dat het aanhoudingsbevel dat door de Franse rechterlijke autoriteiten was uitgevaardigd op basis van een veroordeling in afwezigheid van de betrokkene, zonder de waarborgen van hoor en wederhoor en verdediging, toch in overeenstemming was met de beginselen van een eerlijk proces, aangezien het Franse recht de veroordeelde de mogelijkheid garandeert om bij wege van verzet te verzoeken om een nieuwe uitspraak met inachtneming van het beginsel van hoor en wederhoor en de rechten van verdediging. De Corte di Cassazione, de verwijzende rechter, is evenwel zelf van mening dat deze benadering thans opnieuw tegen het licht moet worden gehouden.
- 7 Volgens de rechtspraak van de Corte costituzionale bestaat de rechten van verdediging, die door artikel 24 van de grondwet worden beschermd, in wezen in de waarborg van hoor en wederhoor en de aanwezigheid van de raadsman in alle soorten procedures. In die zin vereist de verwijzing naar „elke fase en stand van de procedure” dat aan de hand van het belang van de individuele handeling wordt nagegaan of de afwezigheid van de raadsman erin resulteert dat de gevolgen daarvan daadwerkelijk afbreuk doen aan het constitutionele recht om zich tijdens een proces te kunnen verdedigen”, ook al impliceert zij niet noodzakelijkerwijs dat hoor en wederhoor en de aanwezigheid van de raadsman op elk moment en bij elke handeling in het proces moeten worden gewaarborgd. Van het recht van verdediging kan niet worden afgezien en de verplichting om ambtshalve een raadsman te benoemen is bedoeld om fundamentele menselijke waarden en grondwettelijke beginselen te beschermen.
- 8 Met de wijziging in 2001 is in artikel 2 van de wet EAB de uitdrukkelijke verwijzing naar de eerbiediging van de rechten van verdediging als voorwaarde voor de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel verdwenen. De verwijzende rechter is echter op basis van de reeds aangehaalde rechtspraak van de Corte costituzionale van oordeel dat het recht van professionele verdediging behoort tot de „onvervreembare rechten van de persoon die in de grondwet zijn erkend”, de „grondrechten” bedoeld in artikel 6 VEU, en de rechten die in het EVRM worden gewaarborgd, waarvan de schending volgens artikel 2 van de wet EABt noopt tot de weigering van de Italiaanse Staat om het Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer te leggen. Daarom moet de nationale bepaling niet alleen worden uitgelegd in het licht van de grondwet, maar ook van het Unierecht waaraan zij uitvoering geeft. Bovendien zijn, zoals de Corte costituzionale in herinnering heeft gebracht, de grondrechten waaraan het kaderbesluit op grond

van overweging 12 en artikel 3, lid 1, is gebonden, door het Unierecht erkend en dragen de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten bij aan de invulling ervan. Het Unierecht moet daarom het beschermingsniveau van de grondrechten bepalen waaraan de regeling inzake het Europees aanhoudingsbevel is onderworpen, aangezien het een onderwerp betreft ten aanzien waarvan harmonisatie heeft plaatsgevonden. Zo kunnen de lidstaten met het oog op de verzekering van de uniforme toepassing van het Europees aanhoudingsbevel, volgens de Corte costituzionale de overlevering niet weigeren buiten de gevallen die uitdrukkelijk in het kaderbesluit zijn vastgesteld.

- 9 Artikel 4 bis van het kaderbesluit (toegevoegd bij de wijziging van 2009) bepaalt – overeenkomstig de rechtspraak van het Hof dat de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel de regel is en de weigering van de tenuitvoerlegging de uitzondering, die strikt moet worden uitgelegd (zie arrest Gordi, C-158/21, punt 68) – dat de rechterlijke autoriteit de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel dat is uitgevaardigd op grond van een beslissing die na afloop van een proces is gegeven, kan weigeren indien de betrokkene „niet in persoon is verschenen op het proces dat tot de beslissing heeft geleid”, tenzij dit bevel een van de in de punten a) tot en met d) van dat artikel bedoelde aanwijzingen bevat, te weten: a) de betrokkene is in persoon is gedagvaard en in kennis gesteld van het proces dat tot de beslissing heeft geleid en van het feit dat een beslissing kan worden gegeven wanneer hij niet verschijnt, of b) de betrokkene, die op de hoogte was van de datum van het proces, is bijgestaan door een raadsman die door hemzelf is gekozen of ambtshalve is toegewezen, of c) nadat de beslissing aan hem was betekend en hij was geïnformeerd over zijn recht op een nieuw proces of beroep, heeft hij uitdrukkelijk te kennen gegeven dat hij de beslissing niet betwist of niet binnen de voorgeschreven termijn verzocht om een nieuw proces of beroep ingesteld, of d) de beslissing is niet in persoon aan hem betekend, maar na de overlevering zal hij uitdrukkelijk worden geïnformeerd over het recht op een nieuw proces of het instellen van beroep en van de termijn waarbinnen hij om een nieuw proces moet verzoeken of beroep moet instellen. Volgens vaste rechtspraak van het Hof doet de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel in deze gevallen immers geen afbreuk aan de rechten van verdediging van de betrokkene en, meer in het algemeen, aan het recht op een eerlijk proces, zoals vastgesteld in de artikelen 47 en 48 van het Handvest (zie bijvoorbeeld arresten Melloni, C-399/11, punten 44 en 53, en LU - PH, C-514/21 en C-515/21, punten 47 tot en met 50, 72, 73). Volgens de verwijzende rechter bevat dit artikel echter geen enkele uitdrukkelijke bepaling voor een situatie waarin het „proces dat tot de beslissing heeft geleid”, ten aanzien van de verdachte die afwezig was, verstek liet gaan of nooit regelmatig is gedagvaard, heeft plaatsgevonden zonder dat deze ooit is bijgestaan door een raadsman die door hemzelf is aangewezen of ambtshalve is toegewezen. Een dergelijke situatie moet daarom in het licht van algemene beginselen worden beoordeeld.
- 10 Bovenal overweegt de verwijzende rechter dat er ten aanzien van GE zonder twijfel sprake is van een „proces dat tot de beslissing heeft geleid” in de zin van artikel 4 bis, dat wil zeggen een procedure waarbij aan het einde van de

beoordeling van de zaak ten gronde onherroepelijk uitspraak is gedaan over de schuld van de betrokkene en de persoon wiens overlevering is verzocht, is veroordeeld (zie arrest *Zdziaszek*, C-271/11, punt 82). De rechterlijke uitspraak waarbij de gezochte persoon is veroordeeld terwijl hij daarbij niet aanwezig was, moet immers worden beschouwd als een „beslissing” in de zin van artikel 4 bis, wanneer de vaststelling ervan bepalend is geweest voor de uitvaardiging van het Europees aanhoudingsbevel (arrest LU - PH, punt 67).

- 11 Ten aanzien van de zaak ten gronde herinnert de verwijzende rechter eraan dat de door het kaderbesluit verwezenlijkte harmonisatie van de voorwaarden voor de tenuitvoerlegging van aanhoudingsbevelen die zijn uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van beslissingen die zijn gegeven in afwezigheid van de verdachte, ertoe strekt "de procedurele rechten van personen tegen wie een strafprocedure loopt, te versterken" (Melloni, punt 51), met als doel "een hoog beschermingsniveau te waarborgen, de overlevering van de betrokkene mogelijk te maken, en daarbij de rechten van de verdediging volledig in acht te nemen" (LU-PH, punt 50).
- 12 Bovendien omvatten de grondrechten de rechten van verdediging, die voortvloeien uit het recht op een eerlijk proces dat in de artikelen 47 en 48 van het Handvest is vastgesteld, zodat het Hof artikel 4 bis moet uitleggen in overeenstemming met deze artikelen, die overeenkomen met artikel 6 EVRM. Bijgevolg dient de uitlegging van de artikelen 47 en 48 van het Handvest zodanig te zijn dat het beschermingsniveau dat daardoor wordt geboden gelijk is aan het niveau dat door artikel 6 EVRM wordt gewaarborgd, conform de uitlegging door het EHRM (arrest LU - PU, punt 51).
- 13 Het Hof, dat werd verzocht om uitlegging van richtlijn 2013/48/EU, heeft verduidelijkt dat van het recht op bijstand van een raadsman niet kan worden afgeweken wegens het niet verschijnen van de verdachte tegen wie een strafrechtelijk onderzoek is geopend of die voor de strafrechter terecht moet staan naar aanleiding van een dagvaarding om te verschijnen (arrest VW, C-659/18).
- 14 Het EHRM heeft geoordeeld dat het recht van iedere verdachte om zich doeltreffend te laten verdedigen door een raadsman, die indien nodig door de rechter wordt toegewezen, weliswaar niet absoluut is, maar een van de fundamentele elementen van een eerlijk proces vormt, dat de verdachte dit voorrecht niet verliest alleen omdat hij afwezig is bij de procedure, en dat, ten slotte, de wetgever ongerechtvaardigde afwezigheid weliswaar mag ontmoedigen, maar niet mag bestraffen door af te wijken van het recht op bijstand van een raadsman (arrest *Krombach*/Frankrijk).
- 15 Volgens de verwijzende rechter kan op basis van deze uitgangspunten de waarborg die bestaat in de mogelijkheid dat de veroordeling wordt vernietigd als gevolg van een nieuw proces of – zoals in het Franse recht – het aanwenden van een rechtsmiddel daartegen na de overlevering van de gezochte persoon opdat de rechten van verdediging ten volle worden gewaarborgd, de schending van deze

rechten niet volledig wegnemen wanneer het proces heeft plaatsgevonden in afwezigheid van de verdachte en zonder dat deze door een raadsman werd bijgestaan.

- 16 De verdachte blijft immers ook in de bovengenoemde gevallen van een nieuw proces of het aanwenden van een rechtsmiddel onderworpen aan de gevolgen van de regels van het procesrecht van de staat die om zijn overlevering verzoekt met betrekking tot de bruikbaarheid van reeds verkregen bewijs, althans wat betreft bewijs dat vanwege zijn aard niet opnieuw kan worden verkregen. Dit zou slechts kunnen worden verholpen door vast te stellen dat het bewijs dat is verkregen tijdens het proces waarin de verdachte niet werd verdedigd, volstrekt onbruikbaar is, of op zijn minst door een verplichting voor de staat die het Europees aanhoudingsbevel heeft uitgevaardigd, om dit bewijs niet te gebruiken voor de nieuwe beslissing, hetgeen Frankrijk niet heeft gedaan ten aanzien van GE.
- 17 Zo is een persoon in een situatie als die waarin GE zich bevindt ten gevolge van een tegen hem uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel onderworpen aan beperkingen van zijn persoonlijke vrijheid als gevolg van een veroordeling die is uitgesproken zonder dat hij zich heeft kunnen laten verdedigen, zelfs niet ambtshalve, waarbij hij niet is geïnformeerd over het proces waarin hij werd vervolgd of geen raadsman heeft kunnen of willen aanwijzen, zonder daarvan evenwel afstand te hebben gedaan, en deze beperking wordt niet gerechtvaardigd door de behoefte aan voorlopige maatregelen.
- 18 Volgens de verwijzende rechter doet deze situatie ernstige twijfels rijzen over de verenigbaarheid ervan met de rechten van verdediging, die noodzakelijk zijn voor de bescherming van het ruimere recht van persoonlijke vrijheid.
- 19 Verzocht wordt deze prejudiciële verwijzing volgens de versnelde procedure te behandelen, aangezien deze zaak betrekking heeft op een persoon die niet is gedetineerd, maar wel aan dwingende persoonlijke toezichtmaatregelen is onderworpen (verplichting om in een bepaalde stad te verblijven en zich bij de politie te melden), het een Europees aanhoudingsbevel betreft dat ingevolge artikel 17, lid 1, van het kaderbesluit „met spoed [wordt] behandeld en ten uitvoer gelegd”, en de uitleggingsvragen die in deze zaak aan de orde zijn, algemene gevolgen hebben, zowel voor de bevoegde autoriteiten als voor de rechten van gezochte personen.